

GENDER STEREOTIPLARI

*Berdaq nomidagi QDU talabalari Aymuratova Zliya,
Jumamuratova Ayzada, Qalabaeva Gúlchehra,
Tursinbaeva Gúlzar*

Annotasiya. Maqola gender stereotiplari, ularning jamiyatdagi ta'siri va ular bilan bog'liq muammolarni tahlil qiladi. Gender stereotiplari – bu erkaklar va ayollar haqida jamiyatda shakllangan, ko'pincha noaniq va adolatsiz qarashlardir. Ushbu maqola gender stereotiplarini ta'lim, ish joyi va media kontekstida o'rganadi va ular jamiyatda qanday farqlarga olib kelishi mumkinligini ko'rib chiqadi. Maqolada gender stereotiplari bilan kurashish va ularni yengish yo'llari ham taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Gender stereotiplari, Gender tengligi, Jamiyat, Ta'lim, Ish joyi, Media, Ijtimoiy o'zgarish, Tashqi qarashlar

Kirish. Gender stereotiplari jamiyatda erkaklar va ayollarni qanday ko'rishimiz va ular qanday rol o'ynashi kerakligi haqida shakllangan o'ziga xos tasavvurlardir. Bu stereotiplar, odatda, har bir jins uchun ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan qanday xulq-atvorlar, kasblar va faoliyatlar mos kelishi kerakligi haqida ma'lum fikrlarni ilgari suradi. Erkaklar kuchli, etakchilik qila olishadi, ayollar esa uy-ro'zg'or ishlariga mos keladi degan g'oyalar ko'pincha mavjud. Ushbu stereotiplar nafaqat ijtimoiy qabul qilishni, balki real hayotda ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi.

Gender stereotiplari, ayniqsa, ta'lim va ish joylarida o'zini yaqqol namoyon etadi. Buning natijasida, ko'plab odamlar o'z salohiyatlarini to'liq amalga oshira olishmaydi, chunki ular jamiyat tomonidan kiritilgan kutilmalarga bo'ysunishga majbur bo'lishadi. Media va reklama industriyasidagi tasvirlar ham gender stereotiplarini mustahkamlashda katta rol o'ynaydi.

Maqolaning maqsadi gender stereotiplarini turli jamiyat tuzilmalarida tahlil qilish va ularga qarshi kurashish usullarini ko'rib chiqishdan iborat.

Asosiy qism. 1. Gender stereotiplari tushunchasi

Gender stereotiplari – bu erkaklar va ayollar haqida an'anaviy yoki jamiyatda qabul qilingan fikrlardir. Bu stereotiplar jinsga asoslangan xulq-atvor va ro'yxatlar yaratadi. Masalan, erkaklar kuchli, qat'iyatli va liderlik qila olishadi, ayollar esa sezgir, muloyim va uy-ro'zg'or ishlariga qiziqarli deb qaraladi. Bunday stereotiplar ko'pincha ijtimoiy rolning uzviy qismi sifatida qaraladi va ko'pincha odamlarning o'z haq-huquqlarini tan olishlariga to'sqinlik qiladi.

2. Gender stereotiplari jamiyatdagi o'rni. Jamiyatda gender stereotiplari qadimgi davrlardan boshlab mavjud bo'lib kelgan. Ular ko'pincha erkaklar va ayollarni ularning biologi yoki tabiatiga asoslanib ajratishadi. Jamiyatda erkaklar "kuchli", "jur'atli" va "mustaqil" bo'lishi kerak, ayollar esa "sezgir", "muloyim" va "asossiz" bo'lishi kerak degan fikrlar keng tarqalgan. Bu stereotiplar, o'z navbatida, har bir jinsga qarshi kiritilgan ijtimoiy me'yorlar va kutilmalarni kuchaytiradi.

3. Gender stereotiplari va ta'lim. Ta'lim sohasida gender stereotiplari ko'plab muammolarga sabab bo'ladi. Erkaklar ko'proq ilm-fan, texnika va sport sohalarida o'zlarini ko'rsatishga rag'batlantiriladi, ayollar esa adabiyot, san'at va tarbiya kabi sohalarga yo'naltiriladi. Bu stereotiplar kelajakda kasb tanlashda gender tengsizliklariga olib keladi va ayollarni ba'zi sohalarda ortda qoldiradi. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'limda gender tengligi o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi, lekin stereotiplarga qarshi kurashish uchun ongli yondashuvlar kerak.

4. Gender stereotiplari va ish joyidagi farqlar. Ish joylarida gender stereotiplari o'zini yanada aniqroq namoyon qiladi. Erkaklar yuqori lavozimlar va rahbarlik lavozimlariga ko'proq intilishadi, ayollar esa past darajali yoki yordamchi ishlarni bajarishga yo'naltiriladi. Gender stereotiplari bu yerda ham o'zgarishni sekinlashtiradi, chunki ish joylarida ayollarga qarshi diskriminatsiya mavjud va ular o'z malakalarini to'liq ko'rsata olishmaydi. Bu stereotiplar, ayniqsa, ayollarni professional o'sishda cheklaydi.

5. Gender stereotiplari va media. Media jamiyatdagi gender stereotiplarini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Reklama, filmlar, teleko'rsatuvlar va yangiliklar dasturlari ko'pincha ayollarga go'zallik va jozibadorlikni, erkaklarga esa kuch va mustahkamlikni asosiy atribut sifatida taqdim etadi. Bu esa yosh avlodda noto'g'ri

tasavvurlarni shakllantiradi va gender tengsizliklariga olib keladi. Media orqali targ'ib qilinadigan stereotipik tasvirlar, insonlarni an'anaviy gender rollarini qabul qilishga majbur qiladi.

Xulosa. Gender stereotiplari jamiyatdagi asosiy muammolardan biridir va bu stereotiplar nafaqat individlarning o'z imkoniyatlarini amalga oshirishiga, balki jamiyatning umumiy rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Gender tengligini ta'minlash va stereotiplarga qarshi kurashish uchun har bir sohada ongli yondashuv va ijtimoiy islohotlar zarur. Faqat shu tarzda biz jamiyatda haqiqiy tenglikni yaratishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
2. Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. University of California Press.
3. Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). *Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal*. In *Handbook of Theories of Social Psychology*.
4. Schmitt, M. T., & Branscombe, N. R. (2002). *The Experience of Discrimination and Its Consequences*. In *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion*.
5. Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P., & Carr, D. (2017). *Introduction to Sociology* (9th ed.). W.W. Norton & Company.